

FRÁSÖGN

af ársfundi þings Öryggis- og samvinnustofnunar Evrópu í Helsinki 10.–14. júlí 2015.

Af hálfu Íslandsdeildar ÖSE-þingsins sóttu fundinn Elsa Lára Arnardóttir formaður og Guðmundur Steingrímsson, auk Vilborgar Ásu Guðjónsdóttur ritara. Fundinn sóttu um 300 þingmenn frá yfir 50 ríkjum en yfirskrift fundarins var líkt og árið 2014 „Helsinki +40“, en svo nefnist ferli sem snýr að stefnumótun fyrir verkefni ÖSE til ársins 2015. Meginviðfangsefni fundarins var hlutdeild Rússlands í átökunum í Úkraínu, flóttamannavandinn á Miðjarðarhafi, kynferðisofbeldi gegn og misnotkun á varnarlausum konum og börnum og rík þörf á endurbótum á starfsemi ÖSE. Sendinefnd Rússlands hjá ÖSE-þinginu hætti við þátttöku í ársfundinum nokkrum dögum fyrir upphaf fundarins, eftir að utanríkisráðuneyti Finnlands hafði neitað ákveðnum þingmönnum nefndarinnar um vegabréfsáritun til landsins vegna þess að þeir voru á ferðabannlista Evrópusambandsins, sem er hluti af refsiaðgerðum sambandsins gegn Rússlandi vegna íhlutunar þess í átökunum í Úkraínu.

Málefnanefndirnar þrjár tóku fyrir fram ákveðin mál til umfjöllunar með áherslu á yfirskrift ársfundarins „Helsinki +40“. Elsa Lára Arnardóttir tók þátt í störfum 1. nefndar um stjórn- og öryggismál. Í ályktun nefndarinnar er Rússland hvatt til að endurskoða úrsögn sína úr samningi um hefðbundinn herafla í Evrópu (e. Treaty on Conventional Armed Forces in Europe, CFE) og virða skuldbindingar sínar samkvæmt samningnum, ásamt því að draga til baka innlimun Krímskaga og borgarinnar Sevastopol. Virkri þátttöku formennsku ÖSE við að finna lausn á átökunum í Úkraínu er fagnað, sem og sérstakri eftirlitssveit ÖSE í landinu. Lögð er áhersla á mikilvægi þess að tryggja eftirlitsmönnum ÖSE fullan aðgang að austurhéruðum landsins og tryggja ótakmarkaða afhendingu mannúðaraðstoðar til svæðisins.

Guðmundur Steingrímsson tók þátt í störfum 3. nefndar um lýðræðis- og mannréttindamál. Í ályktun nefndarinnar eru áframhaldandi ofsóknir og fangelsun blaðamanna og verndara mannréttinda í nokkrum aðildarríkjum ÖSE fordæmd. Einnig er lýst yfir áhyggjum af hvarfi og skorti á upplýsingum um fjölda gagnrýnenda stjórnvalda innan ÖSE-svæðisins og kallað eftir að stjórnvöld veiti allar mögulegar upplýsingar um afdrif þessara einstaklinga. Kallað er eftir að aðildarríki ÖSE afnemi alla löggjöf sem gengur gegn réttindum LGBT-fólks, þar á meðal löggjöf sem refsivæðir upplýsingagjöf um málefni LGBT. Innlimun Rússlands á Krímskaga er fordæmd, sem og áframhaldandi brot á réttindum minnihlutahópa þar, sér í lagi krímverskra tatara, og tilraunir rússneskra stjórnvalda til að þagga niður í verndurum mannréttinda og sjálfstæðum fjölmiðlum í landinu.

Í ályktun 2. nefndar um efnahags-, vísinda-, tækni- og umhverfismál eru aðildarríki hvött til að vinna áfram að því að draga úr loftslagsbreytingum og að samningaviðræðum í átt að nýjum alþjóðlegum loftslagssamningi með bindandi takmörkunum á losun gróðurhúsalofttegunda til samþykktar á loftslagsráðstefnu Sameinuðu þjóðanna í París í desember nk.

Ályktanir nefndanna voru síðan samþykktar á þingfundum ÖSE-þingsins. Til viðbótar þeim voru samþykktar 13 aukaályktanir, sem ásamt ályktunum nefndanna mynda yfirlýsingu ársfundarins. Á meðal aukaályktana var ályktun um brot Rússlands á meginreglum Helsinki-sáttmálans sem var lögð fram af kanadíska þingmanninum Dean Allison og var sú mest rædda á þinginu. Í henni er árás Rússlands á fullveldi og friðhelgi yfirráðasvæðis Úkraínu fordæmd, sem og áframhaldandi brot Rússlands á meginreglum Helsinki-sáttmálans. Þjóðaratkvæðagreiðsla á Krímskaga og í Sevastopol hafi ekkert lagalegt gildi og ítrekað er kall eftir að Rússland taki til baka innlimun svæðisins. Lýst er yfir miklum áhyggjum af aukinni hervæðingu á Krímskaga og í Sevastopol sem og yfirlýsingum sumra rússneskra embættismanna sem benda á vilja landsins til að nota kjarnorkuvopn á svæðinu. Kallað er eftir fullri framkvæmd Minsk-sáttmálanna með

alhliða vopnahléi og að aðilar deilunnar vinni saman að friðsamlegri og varanlegri lausn á átökunum í Úkraínu.

Í ályktun um endurbætur á starfi ÖSE er kallað eftir að tilkynnt verði opinberlega um þau ríki sem ekki fylgja meginreglum Helsinki-sáttmálans og hugsanlega þróaðar bindandi siðareglur fyrir aðildarríki ÖSE til að tryggja að reglum sáttmálans sé fylgt. Mælt er til þess að fundir fastaráðs ÖSE verði opnir fjölmiðlum og sýndir beint á netinu til að auka gagnsæi ákvarðanatöku stofnunarinnar. Kallað er eftir auknu hlutverki ÖSE-þingsins þegar kemur að starfi og ákvarðanatöku ÖSE, að fyrirmynd Evrópuráðsins, þar á meðal með því að ÖSE-þingið kjósi framkvæmdastjóra ÖSE, eigi hlut að samþykkt inngöngu nýrra aðildarríkja og samþykki fjárhagsáætlun stofnunarinnar. Jafnframt er kallað eftir betri samhæfingu og upplýsingamiðlun milli skrifstofu ÖSE í Vínarborg, annarra stofnana ÖSE og skrifstofu ÖSE-þingsins. Þá er hvatt til þess að ÖSE-þingið hafi stærra hlutverk þegar kemur að aðgerðum ÖSE til að fyrirbyggja átök, leysa deilur og miðla málum. Undirstrikað er mikilvægi þess að hlutverk ÖSE-þingsins, staða og þátttaka þess í starfi ÖSE sem ein af stofnunum ÖSE sé rétt skilgreint.

Í ályktun um flóttamannavandann á Miðjarðarhafi er ítrekaður sterklega réttur allra manna sem eru að flýja ofsóknir og vopnuð átök til að sækja um hæli í ÖSE-ríki, eins og fram kemur í Genfar-sáttmálanum og öðrum alþjóðasamningum. Kallað er eftir samstilltum, samræmdum og ákveðnum aðgerðum á vettvangi Sameinuðu þjóðanna til að berjast gegn þeim sem smygla fólki. Óskað er eftir að ESB og sérstaklega Ítalía komi með hugmyndir að nýjum, víðtækum og skilvirkum leitar- og björgunaraðgerðum. Lýst er yfir stuðningi við viðleitni ESB til að þróa gerð móttökukvóta fyrir aðildarríki sambandsins undir nýrri flóttamannastofnun (e. Agency on Migration) og kallað eftir því að fleiri flóttamönnum verði boðin dvöl í ríkjum ESB.

Í ályktun um umhverfisáskoranir og efnahagstækifæri á norðurslóðum er hvatt til gagnkvæms skilnings á rétti íbúa norðurslóða til að nýta auðlindir sínar á sjálfbæran hátt og mikilvægi þess að tryggja lífsviðurværi þeirra með því að stækka markaði fyrir hefðbundnar vörur. Þá er kallað eftir að aðildarríki ÖSE á norðurslóðum hefji sameiginlegar rannsóknir um þær áskoranir sem fylgja olíuborunum og flutningi olíu á hafsvæðum norðurslóða.

Í ályktun um kynferðisofbeldi gegn og misnotkun á varnarlausum konum og börnum er kallað eftir að aðildarríki tryggi að sérstakar þarfir kvenna og stúlkna séu hluti af öllum mannúðaraðstoðaráætlunum og að það sé sett í forgang að taka á ofbeldi gegn konum og stúlkum, þar á meðal kynferðisofbeldi. Kallað er eftir að þjóðþing og þingmenn aðildarríkja ÖSE hefji eða auki söfnun á kyngreindum upplýsingum og notist við skilvirkar kynjaðar greiningar við alla stefnumótun. ÖSE og aðildarríki stofnunarinnar eru loks hvött til að samþykkja aðgerðaáætlanir um framkvæmd ályktunar öryggisráðs Sameinuðu þjóðanna nr. 1325 um konur, frið og öryggi, og þingmenn hvattir til að taka virkan þátt í því að fylgjast með skilvirkni framkvæmdar hennar.

Í ályktun um framlög aðildarríkja til ÖSE og ÖSE-þingsins er lýst yfir óánægju með að ekki hafi verið gerðar breytingar á framlagakerfi ÖSE frá árinu 2005. Ljóst sé að ekki sé samræmi milli framlaga hvers ríkis og núverandi efnahagsástands viðkomandi ríkja. Jafnframt er lagt til að þau þjóðþing sem greiða minnst til ÖSE-þingsins greiði nú fasta greiðslu að upphæð 10.000 evra, eða um 1,55 millj. kr., og að aukatekjur sem af því hljótask bætist við núverandi fjárhagsáætlun þingsins.

Aðrar aukaályktanir snérú m.a. að siðareglum ÖSE, skyldunni til að berjast gegn mansali í samningum ríkisstjórna um kaup á vörum og þjónustu, úkraínskum borgurum sem hefur verið rænt og er haldið ólöglega í Rússlandi og alhliða lagaendurbótum þegar kemur að erlendum hryðjuverkamönnum frá ÖSE-svæðinu.

Í lok ársfundar var Finninn Ilkka Kanerva endurkjörinn forseti ÖSE-þingsins til eins árs. Eftir fundinn er yfirlýsing ársfundar send áfram til utanríkisráðherra og þjóðþinga aðildarríkja með von um að hún efli frekar áframhaldandi umræður um *Helsinki +40* ferlið og hafi áhrif á ákvarðanir ráðherranefndar ÖSE og þar með pólitískar skuldbindingar aðildarríkja. Frekari upplýsingar má nálgast hjá ritara Íslandsdeildar og á vefsvæðinu www.oscepa.org.